

EUTANÀSIA I SOCIETAT

¡NO a la EUTANASIA!

CUIDADOS PALIATIVOS
¡DIGNIDAD!

Eutanàsia, enquestes i mitjans de comunicació

Daniel Arasa¹

L'any 1993, el Comitè de Defensa de la Vida dels bisbes espanyols va emetre un document molt important i clar on feia referència a la manipulació de les enquestes sobre assumptes fonamentals. Malgrat haver passat gairebé trenta anys no solament manté l'actualitat sinó que en té encara més que en aquell moment, si es té en compte el pes mediàtic que representen avui les xarxes socials i l'esclat explosiu de les fake news.

El document portava per títol “La eutanàsia: 100 cuestiones y respuestas”. En un dels seus paràgrafs diu així:

“Es promouen enquestes per afirmar a continuació que la majoria de ciutadans, de metges o de malalts de càncer estan a favor de l'eutanàsia. L'experiència universal en matèria d'eutanàsia és que aquestes enquestes no són fiables, com a resultat de la confusa terminologia al respecte i els components emocionals del tema: segons com es plantegen les preguntes i s'interpretin les respostes es poden aconseguir resultats interpretables de qualsevol manera. Recentment a Espanya n'hem vist un cas significatiu: els titulars de la premsa anunciaven que, segons una enquesta, la majoria de metges estaven a favor de l'eutanàsia. Analitzat el contingut d'aquesta enquesta, resulta que els metges estan en contra de l'obstinació terapèutica i en contra de l'eutanàsia, és a dir, opinen el mateix que expressa aquest document, però la seva opinió ha estat manipulada en servei d'una idea que no comparteixen”.

Aplaudiment al Congrés dels Diputats

A Espanya el Congrés ha aprovat el passat desembre de 2020 la Llei d'eutanàsia, que està pendent de la ratificació pel Senat quan s'escriu aquest article. Una de les imatges més patètiques de la política dels darrers anys a Espanya, i no en són poques, és la de l'aplaudiment entusiasta d'una gran part dels diputats del Congrés quan es va aprovar. En veure-ho per televisió vaig tenir l'angoixant sensació de trobar-nos davant de personatges que han perdut tot sentit de la dignitat, encara que hagin aprovat el que en diuen “mort digna”. En principi i en teoria, lleis com aquesta s'aproven com un mal menor, per mitigar situacions molt dolentes, però l'actitud eufòrica dels polítics evidencia la pertorbació en els seus principis. O potser no! Que els seus objectius en relació a l'esser humà van més enllà.

L'argumentació i la imatge pública que s'ha venut és que la cambra legislativa ha aprovat aquesta iniciativa perquè la majoria de la població espanyola és favorable. Segons enquestes del CIS (Centro de Investigaciones Sociológicas) i dels mitjans de comunicació generalistes, una amplíssima majoria de la població és partidària de l'eutanàsia. Així, segons el baròmetre del CIS de gener de 2021, poc després de l'aprovació de la llei al Congrés, el 72 % dels espanyols estaria d'acord amb l'eutanàsia, i només el 15 % en contra.

A bona part de la premsa, ja des de fa anys, es va reiterant que és amplíssimament majoritari el predomini dels favorables a l'eutanàsia. Diaris com “El País” ho han afirmat de manera persistent i han adoptat una actitud no informativa sinó clarament militant. Alguns altres han tractat el tema amb certa reiteració i en la mateixa línia. *La Vanguardia* de 14/07/2018 publicava un reportatge amb el títol “La majoria d'espanyols donen suport a l'eutanàsia per a malalts no terminals com Ramon Sampedro”. A l'entradeta deia que el 86 per cent dels espanyols estaria a favor de practicar l'eutanàsia a malalts terminals, però el redactor explicava que això no era novetat perquè ja se sabia, afegint que la part nova i que s'anunciava en un subtítol i en el text i consistia en el fet que, segons un sondeig de YouGov per al diari, el 62 % de la població estaria també a favor de la despenalització de l'eutanàsia en pacients no terminals.

Es podrien aportar moltes més referències periodístiques en la mateixa línia, però no cal insistir-hi perquè el lector n'estarà al corrent.

Estan fetes amb claredat les preguntes?

No posem en dubte que la majoria d'enquestes hauran donat els resultats que afirma qui les ha realitzat o encarregat. Potser hi haurà inexactituds i fluctuacions, però sens dubte marquen allò que, d'entrada, ha expressat una gran part dels enquestats i, suposadament, poden reflectir de manera aproximada el criteri del conjunt de la població.

Però, són inequívokes les preguntes fetes en aquestes enquestes perquè la resposta sigui precisa? És adient preguntar: “es vostè favorable o contrari a l'eutanàsia? I, per part del consultat: qui respon afirmativament vol expressar que és favorable a la mort provocada per l'eutanàsia o en realitat vol dir que no vol patir quan arribi a l'etapa final de la vida? Perquè és ben cert que ningú vol el sofriment.

Les qüestions anteriors no són retòriques ni pròpies de persones contraries a l'eutanàsia, sinó que hi ha estudis que, sense atribuir-ho directament a manipulació, mostren que les estadístiques sobre l'acceptació de l'eutanàsia no són serioses. En aquests estudis es constata que una gran part de la gent no coneix realment el tema, i quan se li pregunta si vol una

“mort digna” respon que sí, perquè identifica la situació terminal de la vida amb el dolor, que amb lògica vol evitar, però ni entén de medicina, ni sap res de cures pal·liatives, ni té criteri sobre les conseqüències socials de la legalització de l'eutanàsia.

En algunes enquestes hi ha preguntes amb resposta pagada. Per altre banda, molta gent identifica la situació terminal de la vida amb el dolor, però ni entén de medicina, ni sap res de cures pal·liatives, ni té criteri sobre les conseqüències socials de la legalització de l'eutanàsia.

En algunes ocasions la pregunta és clarament manipulada, com la del CIS l'any 2011: “Està d'acord que a Espanya s'aprovi una llei que reguli el dret de les persones a tenir una mort digna?” És d'aquelles qüestions amb resposta pagada. No hi ha ningú que no vulgui una mort digna.

Aplicació als casos concrets

Un estudi recent que publica *American Journal of Geriatric Psychiatry*, revista especialitzada en salut mental de gent gran, senyala que les respostes sobre eutanàsia en les enquestes realitzades a familiars de persones amb demència avançada són molt diferents quan a l'enquestat se li dona temps per reflexionar sobre els malalts i el seu tipus de vida i sobre les persones concretes, que quan les preguntes es formulen “a bote pronto” i plantejant de manera genèrica si s'és partidari o no de l'eutanàsia.

El Dr. Domenic R. Mangino ha fet als Estats Units un estudi empíric sobre si la llei hauria de permetre l'eutanàsia en pacients amb demència que havien donat instruccions perquè els provoquessin la mort si arribaven a patir una pèrdua total d'autonomia i no tenien capacitat de reconèixer els seus familiars.

Inicialment s'explicava a 1.715 enquestats algunes coses sobre la vida de les persones amb demència i se'ls preguntava si s'havia d'aplicar l'eutanàsia a aquells ancians o malalts que l'havien demanat anteriorment a aquella pèrdua de capacitat mental. El 54 per cent es declarava a favor de legalitzar l'eutanàsia, el 23 per cent en contra i el 22 per cent no sabia o dubtava. Aquest resultat és bastant proper al de les enquestes generals sobre el tema als Estats Units.

Però en aquest cas l'enquesta no acabava en aquelles preguntes inicials sinó que després es donava a conèixer als consultats un cas concret d'un pacient en aquesta situació de demència que havia fet la declaració de voluntat anticipada, i, a continuació i a l'atzar, els investigadors van repartir sis casos diferents amb nous detalls sobre situacions que es produeixen: que el malalt reconeix a alguns familiars però no a tots; que malgrat haver deixat instruccions perquè li apliquessin l'eutanàsia ara diu que no vol morir; quan sembla que el malalt no pateix; quan és incapaç d'entendre què

està passant quan vagin a aplicar-li l'eutanàsia; quan en primer lloc fan una sedació al pacient sense que se n'adoni abans de practicar-li l'eutanàsia; quan aplicarien la injecció letal però el malalt sembla resistir-s'hi.

Aleshores, vist l'anterior, després de reflexionar, formulaven aquestes preguntes als enquestats:

1. S'hauria de permetre l'eutanàsia en una situació com aquestes?
2. Si l'eutanàsia fos legal i autoritzada en aquests casos, estaria vostè d'acord amb aquesta legalització?

Els resultats ara canviaven molt. Dels inicialment favorables a l'eutanàsia un 35 per cent van passar a dubtar o a rebutjar-la; dels inicialment dubtosos un 37 per cent van passar a rebutjar la legalització i només un 16 per cent a donar-hi suport; i dels inicialment contraris, un 22 per cent van passar a dubtosos o favorables. En el seu conjunt, l'opinió favorable a legalitzar l'eutanàsia va baixar del 54,4 per cent al 41,6, mentre que els dels contraris a la legalització va pujar del 23 per cent al 35,3. El percentatge de dubtosos i indecisos es mantenia aproximadament igual.

Del conjunt del resultat es dedueix que quan es concreta la diversitat de situacions, l'eutanàsia rep menys suport. Fins i tot deixant de banda plantejaments ètics, que són fonamentals, només amb dades sociològiques es veu clar que el suport a l'eutanàsia és certament ampli, però no tan aclaparadament majoritari com acostumen a donar les enquestes. En aquestes la gent dona respostes ràpides, sense reflexionar en profunditat, quan en realitat es tracta d'un assumpte molt complex, en el qual els tècnics hi tenen molt a dir.

Caldria afegir que si la majoria de gent tingués una àmplia informació sobre les cures pal·liatives i de com es pot controlar el dolor, és més que deduïble que en una enquesta una bona part de les persones respondrien que volen aquestes cures i no l'eutanàsia.

Silenciar els contraris

És de manual que quan en un país s'aprova l'avortament, al cap d'un temps ja es planteja l'eutanàsia. A Espanya la primera llei d'avortament es va aprovar el 1985, i poc temps després ja van anar posant davant l'opinió pública la d'eutanàsia. Durant bastants anys, a molts països s'ha aconseguit rebutjar aquests propòsits, però en els darrers anys alguns murs de contenció semblen trencar-se.

Una estratègia fonamental i persistent en tota aquesta acció és la de silenciar aquells que s'oposen a l'avortament, a l'eutanàsia o a determinades

lleis sobre família, a banda de qualificar-los de retrògrads i reaccionaris o presentar-los com uns catòlics radicals que volen imposar a tota la societat uns principis de la seva religió.

Ens limitem a allò que ha passat recentment amb l'eutanàsia. La major part de mitjans no han publicat les posicions dels contraris a l'aprovació de la llei. Però val la pena

Hi ha molta gent que te bon arguments contraris a l'eutanàsia, però gran part del mitjans no han publicat les aquestes posicions contraries a l'aprovació de la llei.

fer-hi referència, perquè no són pocs. El mes de setembre de 2020 van fer un manifest 100 personalitats entre les quals hi havia alguns alts càrrecs històrics del PSOE (Joaquín Leguina, José Luis Corcuera, Francisco Vázquez, Mercedes Aroz, Eligio Hernández). El novembre, un altre manifest similar de 100 Associacions i Fundacions; els col·legis de Metges, de Farmacèutics i d'Odontòlegs de Madrid van fer una declaració conjunta contra la llei d'eutanàsia; en un document signat per 160 professors de Dret (entre ells 82 catedràtics i 74 professors titulars) de 37 universitats espanyoles també s'expressa l'oposició a la llei, de la mateixa manera que ho va fer el Comitè de Bioètica. Un grup de nom "Vividores" sorgit a partir del CEU va realitzar unes accions espectaculars i simbòliques a Madrid, manifestant-se davant del Congrés dels Diputats portant unes caretes de denúncia i col·locant una gran pancarta a la façana d'un edifici. Diverses entitats de tota Espanya han realitzat actes relacionats amb l'eutanàsia, com CinemaNet, que a través del cinema ha difós la defensa de la vida en sessions presencials o telemàtiques. Ha circulat també el vídeo morirenpaz.org així com algunes pel·lícules. Amb la participació inicial de 140 associacions de tota Espanya i oberta a la incorporació d'altres s'ha creat l'Assemblea per la Vida, la Llibertat i la Dignitat que obertament ha rebutjat l'eutanàsia.

En conjunt són molts els que s'han mobilitzat. N'haurien d'haver estat molts més, però no és poca cosa. Tot aquest moviment, però, ha tingut una molt limitada repercussió als mitjans de premsa, ràdio i televisió. No perquè els promotors no facin arribar informació als mitjans, sinó perquè la major part d'aquests ho han volgut silenciar. No és cert el que titulava "El País": "La eutanàsia llega sin alboroto" tot i dir que "la nueva derecha populista puede ser muy ruidosa". No hi ha hagut cridòria als mitjans, certament, perquè ho han silenciat. A banda, els contraris a l'eutanàsia tampoc es limiten a la dreta populista. Qui ho coneix sap que no és qüestió de dretes o esquerres.

Amagar també els resultats d'Holanda i Bèlgica

Són encara pocs els països on s'ha legalitzat l'eutanàsia, però els casos d'Holanda i Bèlgica, amb irregularitats flagrants en l'aplicació de les lleis i el perill de que les persones siguin "eutanasiades", tampoc apareixen a la premsa, almenys a l'espanyola.

Holanda va ser el primer país europeu a legalitzar l'eutanàsia, l'abril de l'any 2002. Unes 4.000 persones perden la vida cada l'any per mort legalment provocada. Per a la corresponsal de *El País* a La Haya, això significa que Holanda és el lloc “donde el bien morir es cotidiano” (03/09/2017), però no diu que s'han produït estampides de gent gran que fuig del país per sentir ben a prop el perill que els matin. Un estudi de la Universitat de Göttingen (Alemanya) va analitzar 7.000 casos d'eutanàsia

Els resultats de la aplicació de l'eutanàsia a Holanda i Bèlgica fan palès que hi ha descontrol i que la llei és un colador que permet que passi tot.

practicats a Holanda, i va concloure que són els familiars i els metges qui en realitat disposen de les vides dels seus ancians i dels seus malalts.

Un cas ben concret i gràfic de la “fugida” d'ancians holandesos es dona a la població alemanya de Bocholt, propera a la frontera amb els Països Baixos. Hi ha allí un asil de gent gran. Hi resideixen alemanys, però també s'ha convertit en refugi d'holandesos que fugen de la mort anticipada.

Bèlgica va seguir a Holanda en la legalització. Segons dades oficials, en 18 anys de vigència s'han reconegut 21.000 eutanàsies practicades, encara que algunes fonts no oficials consideren que el total supera les 30.000. La tendència en l'aplicació és creixent. Així, mentre el 2010 van ser 854 casos, en 2019 es van elevar ja a 2.655.

Més enllà del nombre hi ha un altre aspecte preocupant: l'evidència de descontrol i colador que permet que passi tot, com acaba de demostrar un estudi realitzat per l'Institut de Bioètica de la Universitat de Gant (Bèlgica) i publicat a *The Journal of Medicine and Philosophy* sota el títol *Euthanasia in Belgium: Shortcomings of the Law and its Application and de Monitoring of Practice*. Existeix una Comissió de Control que ha de supervisar que la llei s'apliqui de forma adient, presentant denúncia per les possibles vulneracions que es puguin produir, però resulta que de les 21.000 eutanàsies practicades, aquella Comissió només ha presentat un cas conflictiu a la Fiscalia, i encara perquè l'assumpte va sortir a la televisió australiana provocant un escàndol. Sorprenent! Tot és perfecte!

És una demostració patent que els controls i les suposades salvaguardes no es compleixen mai en aquest camp. A Espanya es té experiència en el mateix sentit respecte a l'avortament.

Són àmbits en què els mitjans tenen molta tasca per exposar la veritat.

¹ Periodista i escriptor.